

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ЕКОЛОГІЧНЕ ПРАВО УКРАЇНИ

ПРОГРАМА

нормативної навчальної дисципліни

підготовки бакалавра

спеціальності 081 Право

Івано-Франківськ

2018

РОЗРОБЛЕНО ТА ВНЕСЕНО:

Державним вищим навчальним закладом «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

РОЗРОБНИК ПРОГРАМИ:

завідувач кафедри трудового, екологічного та аграрного права, доктор юридичних наук, професор Н. Р. Кобецька

Обговорено та рекомендовано до видання Вченою радою Навчально-наукового юридичного інституту Державного вищого навчального закладу «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» “20” лютого 2018 р., протокол № 5

ВСТУП

Програма вивчення нормативної навчальної дисципліни «Екологічне право України» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалавра спеціальності

081 Право

Предметом вивчення навчальної дисципліни є однойменна галузь права та законодавства, а також практика реалізації відповідних норм різноманітними суб'єктами.

Міждисциплінарні зв'язки. Матеріал курсу «Екологічне право України» базується на теоретичних знаннях, отриманих під час вивчення теорії держави і права, конституційного, адміністративного, цивільного, кримінального права, а також екологізованих норм господарського, фінансового та деяких інших галузей права. Навчальна дисципліна тісно пов'язана з аграрним і земельним правом

Програма навчальної дисципліни складається з таких **змістових модулів**:

1. Науково-методологічні засади екологічного права.
2. Право екологічної безпеки.
3. Природоресурсне право.
4. Природоохоронне право.

1. МЕТА І ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

1.1. **Метою** викладання навчальної дисципліни «Екологічне право України» є формування у студентів еколого-правового світогляду, еколого-правового мислення, закріплення необхідних юридичних знань з метою вирішення конкретних питань практичної діяльності щодо захисту екологічних прав людини, забезпечення екологічного правопорядку.

1.2. **Основними завданнями** вивчення дисципліни «Екологічне право України» є набуття студентами знань та розуміння змісту норм екологічного законодавства України, формування умінь та навичок щодо самостійного розв'язання практичних проблем, які виникають у процесі реалізації екологічної правосуб'єктності учасників екологічних правовідносин, правильного застосування норм екологічного законодавства.

1.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

знати :

- ✓ проблемні питання теорії, практики та законотворчості в сфері екологічних відносин;
- ✓ діюче екологічне законодавство;
- ✓ основні поняття та елементи правового механізму охорони довкілля;
- ✓ правовий режим охорони і раціонального використання окремих природних об'єктів;

✓ юридичні засоби захисту і забезпечення прав і інтересів громадян у галузі охорони навколишнього природного середовища;

вміти :

✓ порівнювати і аналізувати норми екологічного законодавства;
✓ тлумачити і застосовувати чинне екологічне законодавство;
✓ узагальнювати еколого-правову практику та робити відповідні висновки;
✓ давати юридичну кваліфікацію відносинам, що пов'язані з використанням і охороною довкілля.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 60 години / 2 кредити ЄКТС.

2. ІНФОРМАЦІЙНИЙ ОБСЯГ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Змістовий модуль 1. Науково-методологічні засади екологічного права.

Тема 1 . Екологічне право як галузь права.

Загальна характеристика екологічних проблем в світі і Україні. Причини екологічної кризи. Екологічна політика України. Напрямки діяльності держави в галузі охорони довкілля. Концепції охорони навколишнього природного середовища.

Форми взаємодії суспільства і природи, їх розвиток і закріплення в праві. Основні напрямки охорони довкілля.

Розвиток екологічного права як галузі права. Проблеми диференціації і інтеграції природоохоронних норм. Поняття екологічного права. Предмет і метод правового регулювання. Поєднання адміністративного і цивільно-правового методу у регулюванні екологічних відносин.

Поняття і види об'єктів екологічного права.

Навколишнє природне середовище, як комплексний об'єкт. Співвідношення понять «природа», «навколишнє середовище», «навколишнє природне середовище», «довкілля».

Природні об'єкти, їх ознаки. Природні ресурси, як об'єкти використання та охорони. Співвідношення природних об'єктів і природних ресурсів. Природні комплекси в системі об'єктів екологічного права.

Система екологічного права. Співвідношення земельного і екологічного права. Співвідношення екологічного права і інших галузей права.

Принципи екологічного права. Особливості галузевих принципів екологічного права.

Поняття джерел екологічного права та їх види.

Конституційні засади охорони довкілля.

Закон України "Про охорону навколишнього природного середовища" як інтегроване джерело екологічного права. Закони України в системі джерел екологічного права. Галузеві

кодифіковані акти, як джерела екологічного права. Місце підзаконних нормативно-правових актів у регулюванні еколого-правових відносин.

Міжнародно-правові норми в системі джерел екологічного права. Директиви ЄС в системі джерел екологічного права України

Юридична природа роз'яснень вищих судових інстанцій щодо застосування екологічного законодавства.

Розвиток екологічного законодавства. Проблеми кодифікації екологічного законодавства.

Тема 2. Правове регулювання власності на природні об'єкти і їх ресурси.

Поняття і особливості права власності на об'єкти природи. Об'єктивне і суб'єктивне право власності на природні об'єкти. Юридична конструкція права власності народу України.

Конституційні засади інституту власності на природні ресурси. Регулювання власності на окремі природні ресурси галузевими нормативними актами.

Форми власності на природні ресурси. Особливості приватної власності на природні ресурси.

Суб'єкти права власності на природні ресурси. Види об'єктів права власності. Підстави виникнення, припинення і зміни права власності на природні ресурси. Зміст відносин власності на природні ресурси.

Тема 3. Право природокористування.

Поняття права природокористування. Принципи природокористування. Об'єктивне і суб'єктивне право природокористування.

Види права природокористування. Ознаки загального і спеціального природокористування. Особливості права орендного природокористування.

Суб'єкти і об'єкти права природокористування. Підстави виникнення і зміни права природокористування. Підстави припинення права природокористування.

Зміст відносин природокористування. Загальні і спеціальні права та обов'язки користувачів природних ресурсів.

Тема 4. Екологічні права та обов'язки громадян.

Поняття та види екологічних прав. Екологічні права в системі прав людини і громадянина. Особливості екологічних прав.

Право громадян на безпечне для життя і здоров'я довкілля. Проблеми визначення критеріїв безпечності стану довкілля. Право громадян на відшкодування шкоди, заподіяної здоров'ю і майну громадян, внаслідок негативного впливу на навколишнє природне середовище. Право громадян на одержання екологічної інформації.

Право громадян на об'єднання в громадські природоохоронні формування. Правовий статус цих формувань.

Гарантії забезпечення екологічних прав. Правові форми захисту екологічних прав. Особливості судового захисту екологічних прав громадян.

Екологічні обов'язки громадян України.

Тема 5. Правові засади управління в галузі охорони довкілля.

Поняття управління в галузі охорони довкілля. Види управління в галузі охорони природи.

Історія державного управління охороною природи. Зміст і принципи державного управління. Система органів управління охороною довкілля. Органи загальної і спеціальної компетенції. Повноваження органів загальної компетенції в галузі охорони навколишнього природного середовища. Спеціально уповноважені органи державного управління охороною навколишнього природного середовища. Комплексні, галузеві і функціональні органи управління. Правовий статус центрального органу виконавчої влади в галузі охорони навколишнього природного середовища України.

Місцеве самоврядування та громадянське управління в галузі охорони довкілля.

Функції управління в галузі охорони навколишнього природного середовища. Види функцій.

Розробка екологічних планів і програм. Моніторинг навколишнього природного середовища. Облік в галузі охорони довкілля. Ведення кадастрів природних ресурсів. Стандартизація і нормування. Поняття, зміст, значення екологічних нормативів. Види нормативів. Інші функції управління.

Екологічний контроль. Поняття, мета, види та методи здійснення екологічного контролю. Суб'єкти державного екологічного контролю. Державний, галузевий, громадський екологічний контроль.

Оцінка впливу на довкілля. Об'єкти і суб'єкти оцінки впливу на довкілля. Особливості її здійснення. Порядок здійснення оцінки впливу на довкілля. Висновок з оцінки впливу на довкілля, його правове значення.

Участь громадськості в управлінні охороною довкілля. Форми такої участі. Правове регулювання і особливості здійснення громадського екологічного контролю.

Тема 6. Економічний механізм охорони довкілля.

Суть і мета встановлення економічного механізму забезпечення охорони навколишнього природного середовища. Структура економічного механізму забезпечення охорони довкілля.

Основні елементи економічного механізму. Екологічний податок: об'єкти, ставки, порядок сплати. Природноресурсові рентні платежі, передбачені Податковим кодексом України. Фінансування заходів охорони довкілля. Фонди охорони навколишнього природного середовища. Заходи економічного стимулювання в галузі охорони довкілля. Екологічне страхування.

Проблеми забезпечення реалізації економічного механізму охорони навколишнього природного середовища.

Тема 7. Юридична відповідальність за екологічні правопорушення.

Поняття, види і функції юридичної відповідальності в галузі охорони навколишнього природного середовища.

Поняття екологічного правопорушення. Структура екологічного правопорушення. Особливості суб'єкта об'єкта суб'єкта і об'єктивної сторони складу екологічного правопорушення. Види екологічних правопорушень. Причини екологічних правопорушень.

Форми відповідальності за екологічні правопорушення. Кримінальна відповідальність, адміністративна відповідальність, дисциплінарна відповідальність за екологічні правопорушення.

Механізм відшкодування шкоди, заподіяної довкіллю. Специфіка визначення збитків, заподіяних природнім об'єктам. Застосування такс і методик при визначенні розміру шкоди, заподіяної об'єктам природи.

Змістовий модуль 2. Право екологічної безпеки.

Тема 8. Поняття та зміст екологічної безпеки

Історичні та соціально-економічні передумови правового регулювання екологічної безпеки в Україні. Наукові та законодавчі визначення екологічної безпеки. Внутрішньо державний і міжнародний аспект інституту екологічної безпеки. Правове регулювання національної екологічної безпеки.

Зміст відносин екологічної безпеки. Екологічні нормативи як юридичні критерії екологічної безпеки. Принципи інституту екологічної безпеки.

Екологічний ризик як умова формування правовідносин у сфері екологічної безпеки.

Механізм забезпечення екологічної безпеки. Система заходів забезпечення екологічної безпеки. Попереджувальні заходи по забезпеченню екологічної безпеки. Обмежувальні заходи. Каральні заходи в системі заходів забезпечення екологічної безпеки.

Тема 9. Правовий режим зон надзвичайних екологічних ситуацій

Поняття та ознаки зон надзвичайних екологічних ситуацій. Законодавство про зони надзвичайних екологічних ситуацій. Класифікація зон надзвичайних екологічних ситуацій.

Підстави та порядок оголошення окремої місцевості зоною надзвичайної екологічної ситуації та її правовий режим. Особливості правового режиму зон, встановлених на радіоактивно забруднених територіях. Класифікація правових режимів території, що зазнала радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи.

Запобіжні заходи та заходи реагування на надзвичайні ситуації техногенного і природного характеру. Ліквідаційні заходи в межах зон надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру. Правові засади функціонування Єдиної державної системи органів виконавчої влади з питань запобігання і реагування на надзвичайні ситуації техногенного і природного характеру

Правовий статус осіб, постраждалих внаслідок дії надзвичайних ситуацій техногенного і природного характеру.

Тема 10. Правова охорона довкілля в промисловості, сільському господарстві і на транспорті

Правові засади забезпечення екологічної безпеки в сільському господарстві.

Основні напрямки охорони довкілля в сільському господарстві. Забезпечення родючості і раціонального використання ґрунтів. Правові засади забезпечення екологічної безпеки в процесі меліорації земель. Правові засади поводження з пестицидами та агрохімікатами.

Правова охорона довкілля в промисловості. Організаційно-правове забезпечення екологічних вимог в процесі планування, проектування і введення в експлуатацію виробничо-господарських об'єктів. Організаційно-правові та законодавчі засади забезпечення екологічної безпеки при плануванні, будівництві та експлуатації об'єктів підвищеної небезпеки.

Правова охорона навколишнього природного середовища на транспорті. Правове забезпечення екологічної безпеки при транспортуванні небезпечних вантажів.

Тема 11. Правові засади забезпечення екологічної безпеки у сфері використання ядерної енергії

Правове забезпечення ядерної та радіаційної безпеки в сфері використання ядерної енергії.

Поняття ядерної та радіаційної безпеки. Співвідношення понять “радіоекологічна безпека” та “екологічна безпека”.

Основні форми державне регулювання безпеки використання ядерної енергії: нормування, дозвільна діяльність, державний нагляд. Порядок здійснення дозвільної діяльності у сфері використання ядерної енергії.

Юридична відповідальність за порушення вимог ядерного законодавства України щодо забезпечення екологічної безпеки. Особливості цивільної відповідальності за ядерну шкоду та її фінансове забезпечення.

Тема 12. Правові засади забезпечення біологічної та генетичної безпеки

Поняття, ознаки та критерії біологічної та генетичної безпеки. Міжнародно-правове регулювання забезпечення біобезпеки в галузі здійснення генетично-інженерної діяльності. Правове регулювання відповідного виду відносин в Україні.

Основні поняття та правові категорії. Генетично-модифіковані організми та правові вимоги до них.

Правові засоби забезпечення біобезпеки при поводженні з генетично-модифікованими організмами. Ліцензування генетично-інженерної діяльності у замкненій системі Дозвільне регулювання. Державна реєстрація генетично-модифікованих організмів. Державна екологічна та державна санітарно-гігієнічна експертизи. Встановлення критеріїв безпеки, маркування продукції, що містить генетично-модифіковані організми.

Особливості державного управління та регулювання в сфері біологічної та генетичної безпеки.

Юридична відповідальність за порушення правових вимог у сфері біологічної та генетичної безпеки.

Тема 13. Правове регулювання поводження з відходами

Юридичне визначення та ознаки відходів, їх розмежування з іншими суміжними поняттями. Класифікація відходів. Особливості правового режиму окремих груп відходів. Правова природа Жовтого та Зеленого переліків відходів. Небезпечні відходи: поняття, особливості, класифікація.

Відходи як об'єкт права власності. Обов'язки власників відходів, а також місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування щодо забезпечення екологічної безпеки у сфері поводження з відходами.

Правова характеристика поводження з відходами. Види операцій поводження з відходами. Державний облік, ведення реєстрів, паспортизація, моніторинг та інформаційне забезпечення у сфері поводження з відходами як засоби забезпечення екологічної безпеки. Надання дозволів та лімітів на розміщення відходів. Правові засади дозвільної системи у сфері поводження з відходами. Ліцензування операцій поводження з небезпечними відходами.

Повноваження органів державної виконавчої влади та органів місцевого самоврядування у сфері поводження з відходами. Обов'язки суб'єктів господарської діяльності-власників відходів.

Особливості поводження з небезпечними відходами

Юридична відповідальність за порушення вимог екологічної безпеки у сфері поводження з відходами.

Змістовий модуль 3. Природоресурсне право.

Тема 14. Правовий режим охорони і раціонального використання земель.

Земля як об'єкт правової охорони. Співвідношення понять "земля" і "грунт". Категорії земель.

Земельне законодавство України.

Власність на землю. Права та обов'язки власників земель та землекористувачів.

Особливості управління в галузі використання, відновлення та охорони земель. Функції управління в галузі використання і охорони земель. Землеустрій. Ведення державного земельного кадастру.

Зміст поняття "охорона земель". Правові заходи охорони земель. Деградовані, малопродуктивні, порушені та техногенно забруднені землі. Рекультивація та консервація земель. Відшкодування збитків власникам земель та землекористувачам і втрат сільськогосподарського і лісогосподарського виробництва. Юридична відповідальність за порушення земельного законодавства.

Тема 15. Правовий режим охорони і раціонального використання надр.

Надра як об'єкт правової охорони. Поняття "надра" і "корисні копалини". Власність на надра. Державний фонд надр.

Право користування надрами. Його види. Суб'єкти, об'єкти та зміст права надрокористування. Правове регулювання геологічного вивчення надр. Видобування корисних копалин. Правове забезпечення використання надр, не пов'язане з їх видобуванням.

Порядок надання надр у користування. Дозвільний порядок передачі надр в користування. Гірничий відвід та порядок його надання.

Особливості видобування корисних копалин місцевого значення і торфу.

Управління в галузі використання та охорони надр. Правові форми контролю за додержанням законодавства в галузі з охорони і використання надр. Геологічний контроль та гірничий нагляд.

Правові заходи по охороні надр. Юридична відповідальність за порушення законодавства про надра.

Тема 16. Правовий режим охорони і раціонального використання лісів та інших об'єктів рослинного світу.

Ліс як об'єкт правової охорони. Властивості лісів. Лісовий фонд України. Поняття рослинного світу. Об'єкти рослинного світу, їх правовий режим. Поділ лісів на категорії. Правовий режим окремих категорій лісів.

Права на ліси. Державна, комунальна та приватна власність на ліси. Право користування лісами. Особливості правового режиму постійного та тимчасового користування лісами. Види користування лісами.

Використання лісових ресурсів. Загальне і спеціальне використання лісових ресурсів. Правове регулювання заготівлі деревини, живиці, другорядних лісових матеріалів. Право побічного лісокористування. Права і обов'язки лісокористувачів. Підстави виникнення права використання лісових ресурсів. Лісорубний і лісовий квиток.

Управління в галузі охорони і використання лісів. Функції управління. Розподіл і перерозподіл лісів. Контроль за використанням та охороною лісів.

Правові заходи охорони лісів та інших об'єктів рослинного світу. Лісорозведення і лісовідновлення. Юридична відповідальність за порушення лісового законодавства. Особливості таксової відповідальності за лісопорушення.

Тема 17. Правовий режим охорони і раціонального використання вод.

Води як об'єкт правової охорони. Склад водного фонду України. Види водних об'єктів. Власність на води.

Право водокористування. Суб'єкти права водокористування. Види водокористування. Загальне і спеціальне водокористування. Первинне і вторинне водокористування. Спільне і відособлене водокористування. Особливості водних орендних відносин. Підстави виникнення і припинення права водокористування.

Управління в галузі використання та охорони вод. Розподіл і перерозподіл вод. Контроль за додержанням законодавства в галузі охорони і раціонального використання вод.

Екологічні нормативи в галузі охорони і використання вод.

Правові заходи охорони вод від забруднення, засмічення і виснаження. Юридична відповідальність за порушення водного законодавства.

Тема 18. Правовий режим охорони і раціонального використання тваринного світу.

Тваринний світ як об'єкт правової охорони. Об'єкти тваринного світу. Власність на тваринний світ.

Поняття і види користування тваринним світом. Загальне і спеціальне користування тваринним світом. Правове регулювання мисливства. Закон України "Про мисливське господарство та полювання". Правове регулювання рибальства. Правові засади добування диких тварин з метою утримання і розведення у неволі чи напіввільних умовах. Інші види використання тваринного світу. Порядок здійснення користування тваринним світом.

Управління в галузі використання і охорони тваринного світу. Контроль за використанням і охороною тваринного світу.

Правові заходи охорони тваринного світу.

Юридична відповідальність за порушення законодавства про тваринний світ. Такси як форма відшкодування шкоди, заподіяної об'єктам тваринного світу.

Змістовий модуль 4. Природоохоронне право.

Тема 19. Правовий режим охорони атмосферного повітря.

Атмосферне повітря як об'єкт правової охорони. Особливості атмосферного повітря.

Правові заходи охорони атмосферного повітря. Стандартизація і нормування в галузі охорони атмосферного повітря.

Система організаційно-правових заходів охорони атмосферного повітря в процесі реалізації різних видів діяльності.

Державний контроль за охороною атмосферного повітря. Система органів державного контролю. Компетенція органів державного контролю за охороною атмосферного повітря.

Юридична відповідальність за порушення законодавства про охорону атмосферного повітря.

Тема 20. Правовий режим екологічної мережі України.

Поняття та особливості екологічної мережі. Міжнародно-правове регулювання екологічної мережі. Впровадження цього поняття в законодавство України. Закон України "Про екологічну мережу України".

Складові елементи екологічної мережі України Правовий режим окремих елементів екомережі. Ключові, сполучні, буферні та відновлювані території екомережі.

Порядок формування та функціонування екологічної мережі України. Система органів державного управління в цій сфері.

Правовий статус окремих елементів екологічної мережі України.

Тема 21. Правовий режим природно-заповідного фонду України.

Поняття і склад природно-заповідного фонду. Законодавство про природно-заповідний фонд.

Форми права власності на території та об'єкти природно-заповідного фонду. Правові форми та види використання територій та об'єктів природно-заповідного фонду.

Правовий режим природних і біосферних заповідників. Обмеження прав користувачів на їх територіях. Зонування територій біосферних заповідників. Правовий режим національних парків. Особливості природокористування на їх території. Правовий режим заказників. Правовий режим пам'яток природи. Правовий режим інших об'єктів природно-заповідного фонду.

Управління в галузі охорони і використання природно-заповідного фонду. Створення об'єктів природно-заповідного фонду. Контроль за додержанням правового режиму територій та об'єктів природно-заповідного фонду.

Юридична відповідальність за порушення законодавства про природно-заповідний фонд.

Тема 22. Правовий режим курортних, лікувально-оздоровчих та рекреаційних зон.

Реалізація екологічних інтересів громадян шляхом використання природних властивостей рекреаційних, курортних, лікувально-оздоровчих зон. Законодавство про охорону і використання рекреаційних, курортних, лікувально-оздоровчих зон.

Порядок утворення рекреаційних, курортних, лікувально-оздоровчих зон. Види курортних, лікувально-оздоровчих та рекреаційних зон.

Зонування рекреаційних, курортних, лікувально-оздоровчих зон.

Правові форми використання курортних, лікувально-оздоровчих та рекреаційних зон.

Правова охорона рекреаційних, курортних, лікувально-оздоровчих зон. Зміст правової охорони.

Порушення правового режиму рекреаційних, курортних, лікувально-оздоровчих зон як підстава юридичної відповідальності. Проблеми систематизації правопорушень в цій сфері та встановлення юридичної відповідальності.

Тема 23. Правовий режим охорони виключної (морської) економічної зони та континентального шельфу

Законодавство про виключну (морську) економічну зону та континентальний шельф, його місце в системі екологічного законодавства. Суверенні права і юрисдикція держави щодо охорони і використання ресурсів виключної (морської) економічної зони.

Правові форми використання, охорони і збереження природних ресурсів виключної (морської) економічної зони та континентального шельфу. Правові заходи щодо захисту і збереження морського середовища у виключній (морській) економічній зоні та в межах континентального шельфу. Правове регулювання наукових досліджень у виключній (морській) економічній зоні та на континентальному шельфі.

Особливості управління в галузі охорони і використання виключної (морської) економічної зони та континентального шельфу.

Юридична відповідальність за правопорушення в галузі охорони і використання виключної (морської) економічної зони та континентального шельфу.

3. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА.

1. Право довкілля (екологічне право): навч. посібник / за заг. ред. П.Д. Пилипенка. Київ: Ін Юре, 2010.

2. Екологічне право: підруч. для студ. юрид. спец. вищ. навч. закл. / за ред. А.П. Гетьмана. Харків: Право, 2013.

3. Екологічне право України. Академічний курс: підручник / за заг. ред. Ю. С. Шемшученка. Київ: ТОВ "Видавництво "Юридична думка", 2008.

4. Кобецька Н.Р. Екологічне право України: навч. посібник. 2-ге вид., перероб. і допов. Київ: Юрінком Інтер, 2008.

5. Костицький В. В. Екологічне право України: підручник. Дрогобич: Коло, 2012.

6. Природноресурсове право України: навчальний посібник/ за ред. І. І. Каракаша. Київ: Істина, 2005.
7. Андрейцев В. І. Право екологічної безпеки: навч. та наук.-практ. посібник. Київ: Знання-Прес, 2002.
8. Правова охорона довкілля: сучасний стан та перспективи розвитку: монографія / за ред. А. П. Гетьмана. Харків: Право, 2014
9. Земельний Кодекс України від 25.10.2001.
10. Кодекс України про надра від 27.07.1994.
11. Лісовий Кодекс України в редакції від 8.02.2006.
12. Водний Кодекс України від 06.06.1995.
13. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 25.06.1991.
14. Про охорону атмосферного повітря: Закон України від 21.06.2001.
15. Про природно-заповідний фонд України: Закон України від 10.06.1992.
16. Про тваринний світ: Закон України від 13.12.2001.
17. Про екологічну мережу України: Закон України від 24.06.2004.
18. Про рослинний світ: Закон України від 9.04.1999.
19. Про відходи: Закон України від 5.03.1998.
20. Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку: Закон України від 08.02.1995.
21. Про державну систему біобезпеки при створенні, випробуванні, транспортуванні та використанні генетично модифікованих організмів: Закон України від 31.05.2007.
22. Про мисливське господарство та полювання: Закон України від 22.02.2000.
23. Про рибне господарство, промислове рибальство та охорону водних біоресурсів: Закон України від 8.07.2011.
24. Про Червону книгу України: Закон України від 07.02.2002.

4. ФОРМА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ УСПІШНОСТІ НАВЧАННЯ – іспит.

5. ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ УСПІШНОСТІ НАВЧАННЯ: комплекти завдань для практичних і семінарських занять, пакети тестових завдань, індивідуальні завдання до окремих тем, варіанти завдань до модульних контрольних робіт, екзаменаційні білети, пакети комплексних контрольних робіт.